

Pojetí puberty u žáků primární školy v Maďarsku

Marcela Otavová, Michaela Bartošová,
Dorota Karlíková, Natálie Kutálková,
Alena Doležalová, Veronika Franková,
Veronika Grygová

Abstrakt: Puberta je významným mezníkem v životě žáků základních škol a je spojena s řadou biologických, psychických, emocionálních a sociálních změn. Pro tyto změny žáci v cílové skupině často ještě hledají vhodná pojmenování, a stěží si tak budují ucelenou představu o důležitosti puberty pro jejich budoucí život, nastavování vztahů s lidmi kolem sebe, ať už jde o otevřenost v komunikaci nebo informovanost o počátcích jejich měnící se role ve společnosti. Význam puberty a jejího pojetí u dětí v předpubertálním věku souvisí s mírou a adekvátností informací, které k nim přicházejí z bezpečných a spolehlivých zdrojů.

Náš výzkum byl proveden v rámci Studentské grantové soutěže Univerzity Palackého v Olomouci (IGA_PdF_2021_013; Kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků základních škol v Maďarsku; hlavní řešitel doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.). Příspěvek je popisem dotazníkového šetření, ve kterém jsme se zaměřili na pojetí puberty u skupiny žáků základních škol v Maďarsku ve vztahu k informačním zdrojům.

Klíčová slova: puberta, prepubescent, pojetí, význam, informační zdroj, výzkum

Úvod

Stěžejním pojmem našeho příspěvku je puberta. Tento pojem v mnohých lidech vyvolává smíšené až negativní myšlenky a dojmy. Často u lidí vzbuzuje pocit úzkosti, nejistoty či obav. Ovšem je nutné si uvědomit, že puberta je normálním projevem lidského vývoje,

životní fázi s řadou změn, které ovlivňují nejen jedince samotného, ale i celé jeho okolí. Každý si tímto obdobím musí projít, a nakonec možná zjistí, že není třeba se ho tolik obávat. Především pokud je na tuto životní etapu dítě včas a adekvátním způsobem připraveno.

Puberta je fázi, ve které se završuje dosažení reprodukční schopnosti a následuje po prepubertě. Pubertu je možné označit za zásadní hormonální proces fyzických změn v souvislosti s výrazně se měnící psychikou, a to s uvědoměním si vlastní osobnosti. Výrazně se mění vztah nejen k sobě samému, ale i ke světu (Vágnerová, 2000). Období puberty je důležitý biologický mezník ve vývoji každého člověka. Jde o období reprodukčního dospívání a četných změn, které se dějí nezávisle na vůli pubescenta a jsou častým zdrojem jeho nejistoty. S těmito změnami se musí postupně vyrovnat, a to ho stojí určité úsilí. Není tedy divu, že pro některé pubescenty je toto období mimořádně bouřlivé a plné konfliktů. Ve srovnání s minulým obdobím jsou emoční reakce dospívajícího nápadnější, proměnlivé a vzhledem k vyvolávajícím podmínkám také nepřiměřené. Emoční nevyrovnanost je primárně důsledkem hormonálních změn a druhotně k ní přispívají i změny v oblasti psychiky a v mezilidských vztazích. Změny vlastních prožitků a nálad bývají pro samotného pubescenta často překvapivé, nedokáže si je vysvětlit, a tak i pro něho samotného jsou spíše nepříjemné a obtěžující (Čáp, Mareš, 2007; Vágnerová, 2000). Celková proměna pubescenta ovlivňuje i jeho identitu. Tedy se jedná o vývojovou fázi hledání a rozvoj vlastní identity. Jelikož vlastní proměna dospívajícího naprosto automaticky upoutává, větší měrou se zabývá sám sebou, chce se o sobě více dozvědět a uvažuje o sobě. Navíc se stává sebekritičtější a jeho sebeúcta bývá v tomto období labilní a zranitelná.

Proto všechny děti potřebují být včas a adekvátně připraveny na pubertu, a to na všechny změny, vztahy a souvislosti. Komunikace

o pubertě by měla mít těžiště v rodině, nelze však zaručit, že v ní bude získávat subjektivně i společensky žádoucí znalosti a postoje. Rodiče mají často zábrany v komunikaci s dítětem o pubertě, jež bývají spojeny s osobnostní nepřipraveností získanou životní zkušeností (Štěřbová, Rašková, 2014). Pokud se v rodině z různých důvodů nekomunikuje s dítětem o pubertě dostatečně, pak škola prostřednictvím učitele zastupuje rodinu a přebírá hlavní edukační funkci. V této oblasti je patrný vliv učitele, který volí takové strategie komunikace, které žáka podporují v psychickém, sociálním, emočním a volním rozvoji, v rozumovém vývoji, a v seberozvoji vůbec. Tyto strategie vyžadují uplatňování partnerského přístupu v interaktivní výuce (Provázková Stolinská, 2020). Navíc je nutné, aby děti získaly potřebné znalosti a komunikovaly o pubertě už před jejím nástupem (Rašková, Provázková Stolinská, 2015; Rašková, Provázková Stolinská, Vavrdová, 2015). Tedy už v období prepuberty, kdy jsou žáky primární školy. Jedná se o věk dětí v rozmezí od 8-9 do 11-12 let, který je označován jako střední školní věk (Vágnerová, 2000). Puberta představuje pro děti středního školního věku blízkou budoucnost. Tuší, že přijde řada změn, ale nemají ucelenou představu o komplexu biologických a psychosociálních změn a jejich významu pro další život.

Tento text představuje výběr výsledků z našeho výzkumného šetření, pomocí kterého jsme zkoumali situaci znalostí a pojetí o pubertě u žáků primární školy v Maďarsku. Dále jsme zjišťovali, odkud žáci nejčastěji získávají informace o pubertě.

1 Stav zkoumané problematiky

V mezinárodním kontextu je puberta podstatným prvkem sexuální výchovy a představuje důležitý aspekt komplexního

vzdělávání dětí. Řada zemí nejen v Evropě je akreditovanými členy Mezinárodní federace pro plánované rodičovství (International Planned Parenthood Federation – IPPF), která vymezuje kontext lidských práv a působí v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví. IPPF definuje sexuální práva, podporuje právo na svobodu a osobní bezpečnost a spolupracuje s dalšími subjekty na podpoře úsilí, které tato práva v různých zemích zavádí a uznává. V roce 2010 vypracovala Světová zdravotnická organizace (World Health Organization – WHO) Standardy pro sexuální výchovu v Evropě (Standards for Sexuality Education in Europe), jejichž cílem je pomoci zavést systém komplexní sexuální výchovy od narození. Tento systém používá přístup založený na chápání sexuality jako oblasti lidského potenciálu a pomáhá dětem a mladým lidem rozvíjet základní dovednosti, které jim umožní svobodně rozhodovat o své sexualitě a svých vztazích v různých fázích vývoje. Zároveň doporučuje, aby sexuální život byl prožíván naplňujícím a zodpovědným způsobem, a podporuje mechanismy ochrany před možnými riziky.

Premisy našeho longitudinálního pedagogického výzkumu vycházely ze záměru ověřit systém znalostí o pubertě u prepubescentů. Systém osvojených znalostí a dovedností je součástí vzdělání a vztahuje se k celistvé osobnosti člověka. Vzdělaný člověk by měl chápat vztahy mezi poznatky, získané dovednosti používat dle svých znalostí a dále se vzdělávat. Nelze opomenout, že vzdělání zahrnuje i osvojení hodnot, tvorbu postoje ke světu, společnosti i sobě samému. Postoje se odrážejí ve schopnosti kritického uvažování a v názorech a jednání v praktickém životě. Člověk by měl také vyjadřovat kvalitu osobnosti příslušné kultuře daného období. Vzdělanost člověka by měla být podpořena znalostně i v oblasti problematiky o pubertě. Jedině úplné znalosti o pubertě mohou z pedagogického hlediska

příspěť k celistvosti rozvoje osobnosti. Kompletní znalosti umožňují, aby děti chápaly pubertu komplexně v souvislostech všech změn v oblasti biologické, psychologické a sociální i se zřetelem ke specifčnosti obou pohlaví.

Náš výzkum byl realizován v rámci řešení Studentské grantové soutěže na Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_PdF_2021_013; Kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků primární školy v Maďarsku; hlavní řešitelka doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.). Klíčovými pojmy našeho longitudinálního pedagogického výzkumu byly znalosti o pubertě u žáků primární školy ve vybraných zemích. Současný výzkum navazuje na naše předchozí výzkumné projekty realizované v letech 2015-2020 v České republice, Číně, Španělsku, ve Švédsku a v Chorvatsku. Výsledky zjištěné v jednotlivých zemích byly průběžně publikovány v České republice i v zahraničí.

2 Výzkumné otázky a metody

Jak bylo uvedeno výše, tento text popisuje pouze vybrané téma, které je součástí širšího kontextu výzkumu. Tento výzkum má za cíl v jednotlivých státech ověřit kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků primární školy a zjistit poznatky o vzájemné komunikaci o pubertě mezi žáky primární školy, jejich rodiči a pedagogy. V rámci tohoto textu představujeme vybrané výsledky výzkumného šetření, které bylo realizováno v Maďarsku. Respondenti z Maďarska tvořili skupinu celkem 33 žáků ve věku 10-12 let (tj. žáci středního školního věku). Z celkového počtu žáků bylo 17 dívek a 16 chlapců. Sběr dat byl realizován prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku. Otázky v dotazníku byly zaměřeny na zjištění názorů o vzájemné komunikaci o pubertě mezi žáky primární školy, jejich rodiči a pedagogy. Dotazníkové položky

(s číselným označením 10-21) navazovaly na testové úlohy (s číselným označením 1–9), které ověřovaly úroveň znalostí o pubertě (Rašková, Provázková Stolinská, 2015; Rašková, Provázková Stolinská, Vavrdová, 2015). Dotazníkové položky byly označeny jako část B a obsahově byly rozděleny na dotazy o zdrojích informací o pubertě (tj. od koho nebo z čeho žáci získávají informace) a jejich frekvenci či způsobu komunikace. V dotazníkových položkách byly využity škálové, uzavřené i polouzavřené otázky.

Jako zdroj k zodpovězení výzkumných otázek bylo zvoleno vyhodnocení pěti položek tohoto dotazníku.

Položka 1: *A: Co vše víš o pubertě? Puberta je .....*

Položka 9: *Význam puberty pro každého člověka je v tom, že....*

Položka 10: *B: S kým mluvíš o pubertě? Uved' prosím, kde a od koho získáváš informace o pubertě:*

Položka 20: *Myslíš, že máš o pubertě...?*

Položka 21: *Vnímáš pubertu jako něco...?*

Hlavní výzkumná otázka byla stanovena následovně:

Jaké je vnímání a pojetí puberty u žákyň a žáků primární školy v Maďarsku?

(Položky 1, 9 a 21)

Hlavní výzkumnou otázku doplňují dílčí podotázky:

Jakou důležitost přisuzují žákyně a žáci primární školy v Maďarsku vybraným informačním zdrojům v problematice puberty? (Položka 10)

Jak žákyně a žáci primární školy v Maďarsku posuzují množství získaných informací o pubertě? (Položka 20)

3 Realizace a výsledky výzkumu

Položka 1: A: Co vše víš o pubertě? Puberta je ....

Pohlaví	Věk	Odpověď	Jaké je pojetí puberty u chlapců?
chlapec	12	rozhodně dobrá	pozitivní
chlapec	10	dobrá	pozitivní
chlapec	11	zajímavá	pozitivní
chlapec	11	plná dobrodružství	pozitivní
chlapec	11	transformace plná zážitků	pozitivní
chlapec	11	občas příjemná, občas nepříjemná	ambivalentní
chlapec	12	občas příjemná, občas nepříjemná	ambivalentní
chlapec	11	v pohodě, ale občas se cítím deprivovaný	ambivalentní
chlapec	11	občas příjemná, občas nepříjemná	ambivalentní
chlapec	11	občas příjemná, občas nepříjemná	ambivalentní
chlapec	11	zjevná	ambivalentní
chlapec	12	jako horská dráha	ambivalentní
chlapec	11	náročná	negativní
chlapec	12	nepříjemná, kvůli akné	negativní
chlapec	11	špatná, protože děláme spoustu špatných rozhodnutí	negativní
chlapec	11	nepříjemná	negativní

Tabulka 1: Pojetí puberty u chlapců

Pohlaví	Věk	Odpověď	Jaké je pojetí puberty u dívek?
dívka	12	je naprosto přirozená	pozitivní
dívka	12	zajímavá	pozitivní
dívka	11	nejprve zajímavá, a pak změny beru jako něco běžného	pozitivní
dívka	11	v pohodě	pozitivní
dívka	11	skvělá	pozitivní
dívka	12	nevím	ambivalentní
dívka	11	dospíváme a začínáme být více vážní	ambivalentní
dívka	12	vzrušující období, jehož součástí jsou i nelehké chvíle	ambivalentní
dívka	11	začínáme být více uvědomělí a citliví	ambivalentní
dívka	11	náročná, ale má i nějaké pozitiva	ambivalentní
dívka	11	náročná, ale má i nějaké pozitiva	ambivalentní
dívka	11	nepříjemná, jsem hodně vystresovaná	negativní
dívka	12	příšerná	negativní
dívka	12	hektická a plná výkyvů	negativní
dívka	11	příliš mnoho změn	negativní
dívka	11	příliš mnoho změn	negativní
dívka	11	divná, ale proč?	negativní

Tabulka 2: Vnímání a pojetí puberty u dívek

Jaké je pojetí puberty u respondentů?	Počet
Pozitivní	10
Ambivalentní	13
Negativní	10
Celkem	33

Tabulka 3: Pojetí puberty u respondentů

Vzhledem k tomu, že výroky respondentů odhalují více hodnotící stanoviska než úroveň znalostí o pubertě, kdy na otázku, *Co vše víš o pubertě?* uvádějí, jaká puberta je (to dokladujeme výčtem výroků v Tabulce 3), rozhodli jsme se výroky podrobit kódování a zařadit je do tříbodové škály popisující pojetí žáka o pubertě. Jak toto období vnímají? Co pro ně představuje? Lze jejich pojetí puberty považovat za pozitivní, negativní, nebo v jejich posouzení lze spatřit jistou dvojznačnost či vnitřní rozpor.

Většina chlapců popisuje pubertu jako životní etapu, která s sebou přináší jak pozitiva, tak i negativa. Někteří toto období přirovnali k horské dráze, jiní napsali, že je to období, které s sebou nese špatné i dobré situace. Zbylou část respondentů lze rozdělit na dvě skupiny. V první měli respondenti k pubertě kladný vztah. Jednalo se o skupinu s druhým nejvyšším zastoupením respondentů. Puberta pro chlapce představovala něco dobrého, zajímavého. Další slova, která zhmotnila jejich představu o pubertě, byla například: období plné dobrodružství, zkušeností či transformace. V druhé skupině bylo dle odpovědí možné usuzovat, že je to pro chlapce komplikované a těžké období plné změn, ať už tělesných (např. akné), tak i psychických. Dále pro ně puberta představuje pomyslný rozcestník, kdy dělají nejrůznější rozhodnutí, která však nejsou vždy úplně správná. Tato skupina měla nejmenší počet zastoupení.

Odpovědi dívek lze také rozdělit do tří skupin. Výroky, které vyjadřovaly negativní postoj k pubertě, měly stejný počet respondentů, jako ty, které vyjadřovaly postoj ambivalentní. První skupina dívek zmínila, že puberta je pro ně velmi stresující, příšerné a hektické období, které s sebou přináší až příliš mnoho změn. Jedna respondentka uvádí: Puberta je divná, ale proč? Pro druhou skupinu dívek puberta představuje těžké období, které s sebou však přináší i svá pozitiva. Jako lidé dospíváme a stáváme se více uvědoměli a vážní. Zároveň je to pro nás velmi citlivé období. Další odpověď uvádí, že je to pro respondentku vzrušující období, jehož součástí jsou i nepříjemné momenty. Oproti tomu třetí, nejméně zastoupená skupina dívek, pubertu vnímá jako něco normálního, přirozeného, jako životní etapu skvělou a zajímavou.

Shrneme-li odpovědi respondentů, převažoval ambivalentní postoj k pubertě. Pro většinu respondentů je puberta cestou plnou změn, která s sebou přináší jak příjemné, tak i nepříjemné chvíle.

Položka 9: Význam puberty pro každého člověka je v tom, že....

V této otevřené položce jsme uplatnili otevřené kódování výroků respondentů a stanovili kategorie.

Kategorie	Chlapců:	Deskriptory:	Dívek:	Deskriptory:
Období změn (tělesných/jiných)	8	Protože se děje hodně změn naráz. (chlapec, 12 let)	8	K lepšímu porozumění změnám svého těla. (dívka, 12 let)
Příprava rodičů na změnu	0	/	4	Pro dospělé, aby byli schopni připravit se na změnu svých dětí. (dívka, 11 let)
Most k dospělosti	7	Protože dítě se poté stane dospělým. (chlapec, 11 let)	4	Pro děti, protože vstupují do etapy dospělosti... (dívka, 11 let)
Ostatní	1	Protože si navzájem lezou na nervy. (chlapec, 11 let)	5	Nevím. (dívka, 12 let)

Tabulka 4: Význam puberty pro člověka

Největší procento žáků spatřuje význam puberty v probíhajících změnách a v příležitosti vyrovnat se s nimi během tohoto období. Jedná se téměř o 50 % respondentů, 8 dívek a 8 chlapců (některé z těchto dívek zmiňují zároveň další významy, jejich odpovědi jsou tedy v tabulce zdvojeny). Jsou uváděny změny tělesné. O které další změny se jedná, můžeme pouze odhadovat, neboť v odpovědích nejsou dále rozvedeny.

Puberta má dle žáků význam i pro jejich rodiče. Čtyři dívky uvádí,

že puberta pomáhá jejich rodičům vyrovnat se s přechodem jejich dětí do další životní etapy. Mezi ostatními odpověďmi se vyskytla další myšlenka týkající se rodičů. Dvě žákyně uvádí, že jim rodiče budou během procesu dospívání pomáhat. Tato odpověď naznačuje velkou důvěru mezi rodičem a dítětem, zastoupení ve vzorku respondentů nicméně není nijak signifikantní.

Třináct žáků, 7 chlapců a 4 dívky, vnímá pubertu jako důležitou životní etapu, která spojuje období dětství s obdobím dospělosti. Jeden další žák uvádí, že se jedná o něco přirozeného, za co není třeba se stydět.

Odpovědi žáků na tuto otázku naznačují, že puberta pro ně má v životě určitý význam a dokážou převážně formulovat, v čem spočívá. Pouze 2 žákyně uvedly, že odpověď na tuto otázku nemají ("Nevím.") a jeden žák si pubertu zřejmě spojuje především s konflikty mezi vrstevníky, je ovšem možné, že dotazník vyplňoval v afektu a reagoval na určitou aktuální situaci ve svém životě. Vzhledem k ojedinelosti nelze této odpovědi přisuzovat větší význam.

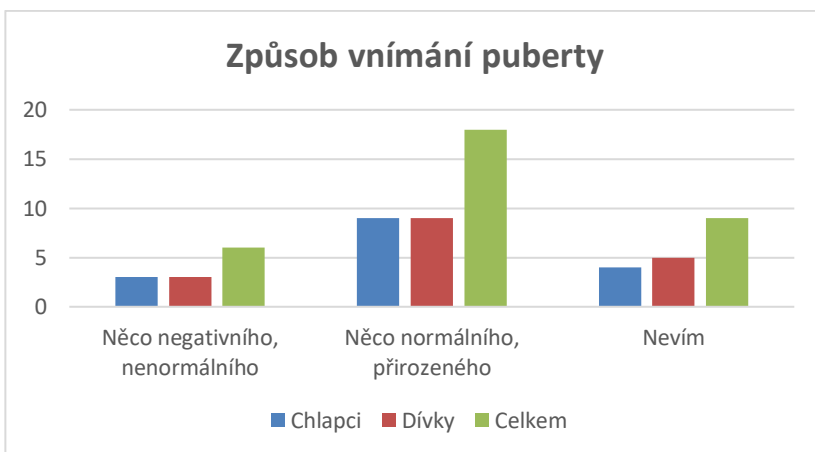
Největší rozdíl mezi chlapci a dívkami je v tom, že pouze dívky vzpomněly v odpovědi i na své rodiče, příčinou by mohla být tendence některých rodičů být v tomto období více ochrannými vůči dívkám.

Více chlapců zase vnímá pubertu jako období, které je dovede k dospělosti.

Položka 21: Vnímáš pubertu jako něco...?

	Chlapci	Dívky	Celkem
Něco negativního, nenormálního	3	3	6
Něco normálního, přirozeného	9	9	18
Nevím	4	5	9

Tabulka 5: Vnímání puberty

Graf 1: Způsob vnímání puberty

Na otázku subjektivního vnímání puberty odpovědělo všech 33 žáků, 16 chlapců a 17 dívek. Četnost jednotlivých odpovědí je u obou pohlaví téměř stejná. Z grafu vyplývá, že více než polovina dívek i chlapců vnímá pubertu jako normální a přirozený proces vývoje. Přibližně čtvrtina žáků si odpovědi není jistá a méně než 20 % žáků pubertu vnímá jako něco negativního, nenormálního.

Otázka vnímání puberty je spolu s analýzou pojetí žáků o pubertě (Položka 1) s výpovědní hodnotou výroků formulovaných v odpovědích doplněním či zpřesněním porozumění významu, který puberta v jejich životě má. Na druhou stranu analýza položek odhaluje také limity ve vyjadřovacích schopnostech žáků

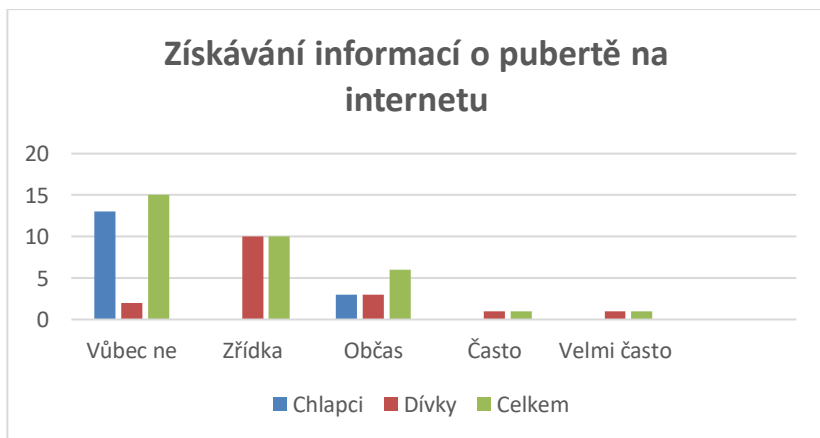
specifikovat problematiku puberty v její komplexnosti (Co vše víš o pubertě). V položkách 1 a 21 se tedy více odráží emocionální rozpoložení žáků při přemýšlení o pubertě odrážející jejich dosavadní empirii než úroveň znalostí o pubertě, kterými aktuálně disponují.

Položka 10: B: S kým mluvíš o pubertě? Uveď prosím, kde a od koho získáváš informace o pubertě:

Na internetu

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	13	2	15
Zřídka	0	10	10
Občas	3	3	6
Často	0	1	1
Velmi často	0	1	1

Tabulka 6: Zdroj informací o pubertě – internet

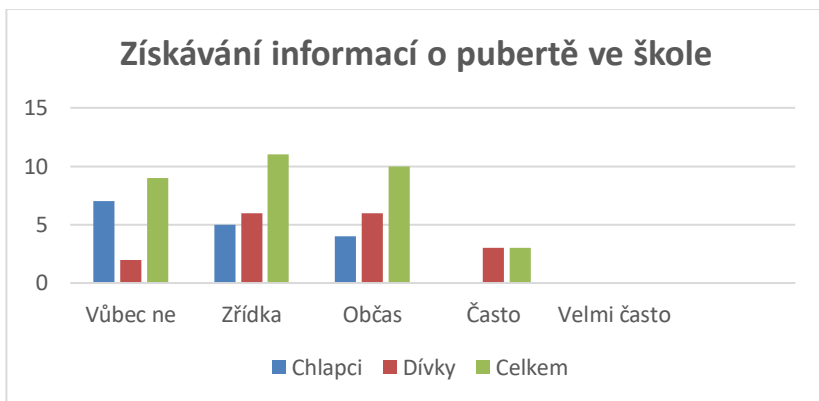

Graf 2: Zdroj informací o pubertě – internet

Ve škole

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	7	2	9
Zřídka	5	6	11
Občas	4	6	10
Často	0	3	3
Velmi často	0	0	0

Tabulka 7: Zdroj informací o pubertě – škola

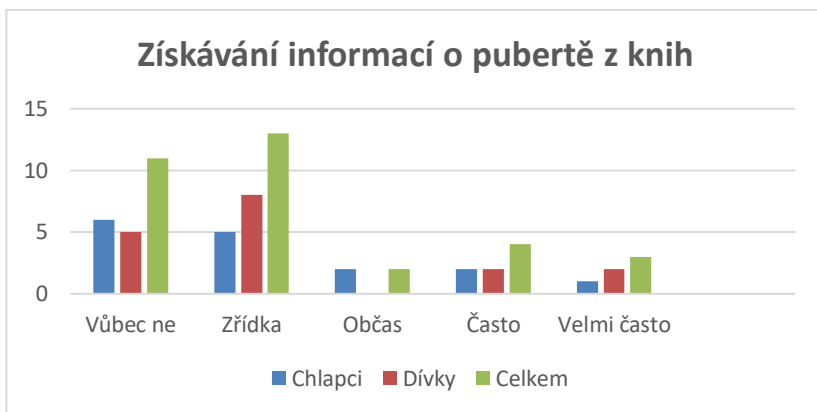

Graf 3: Zdroj informací o pubertě – škola

Z knih

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	6	5	11
Zřídka	5	8	13
Občas	2	0	2
Často	2	2	4
Velmi často	1	2	3

Tabulka 8: Zdroj informací o pubertě – knihy

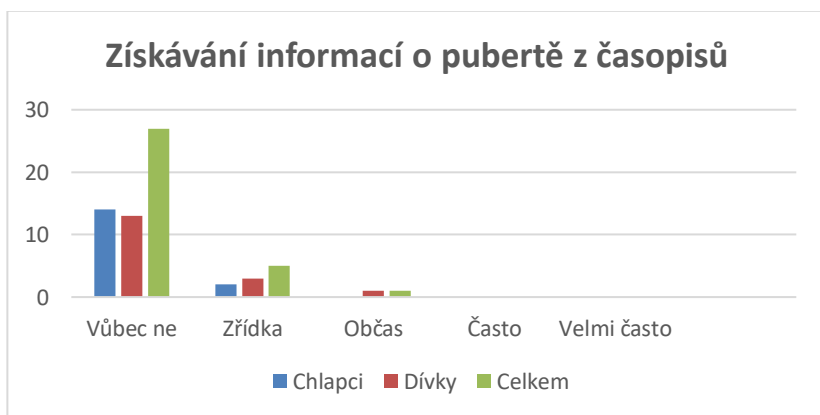
Graf 4: Zdroj informací o pubertě – knihy

Z časopisů

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	14	13	27
Zřídka	2	3	5
Občas	0	1	1
Často	0	0	0
Velmi často	0	0	0

Tabulka 9: Zdroj informací o pubertě – časopisy

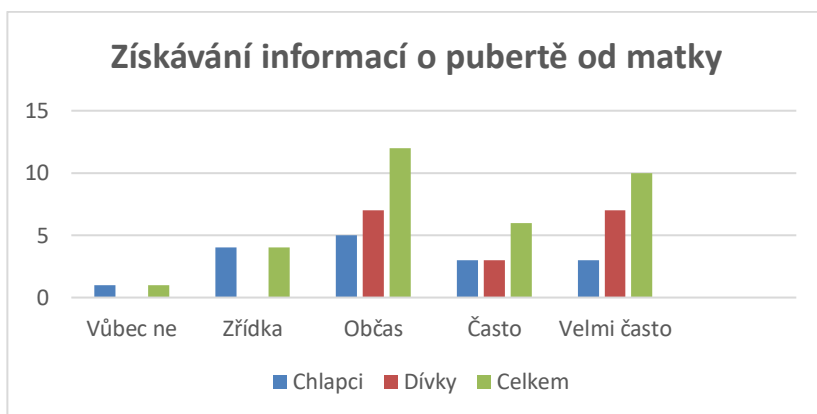

Graf 5: Zdroj informací o pubertě – časopisy

Od matky

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	1	0	1
Zřídka	4	0	4
Občas	5	7	12
Často	3	3	6
Velmi často	3	7	10

Tabulka 10: Zdroj informací o pubertě – matka

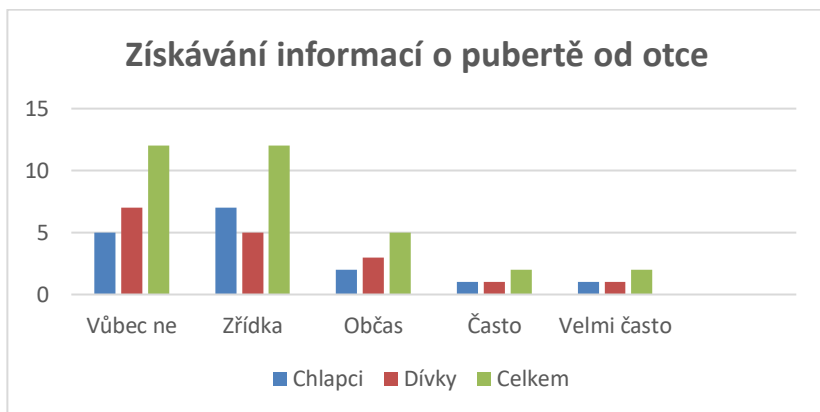

Graf 6: Zdroj informací o pubertě – matka

Od otce

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	5	7	12
Zřídka	7	5	12
Občas	2	3	5
Často	1	1	2
Velmi často	1	1	2

Tabulka 11: Zdroj informací o pubertě – otec

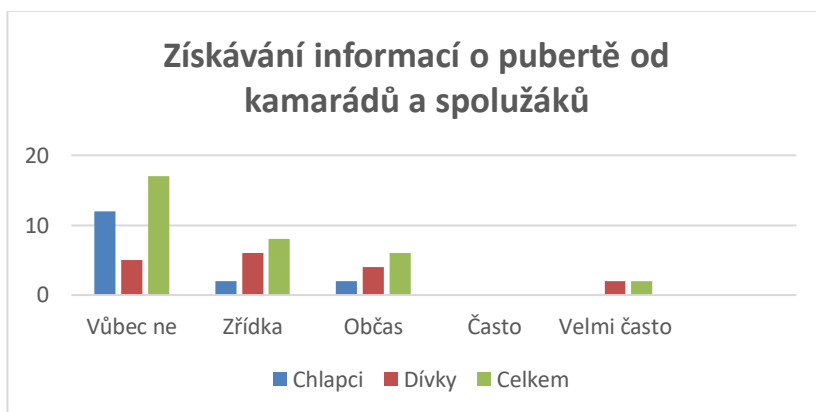

Graf 7: Zdroj informací o pubertě – otec

Od kamarádů a spolužáků

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	12	5	17
Zřídka	2	6	8
Občas	2	4	6
Často	0	0	0
Velmi často	0	2	2

Tabulka 12: Zdroj informací o pubertě – kamarádi a spolužáci

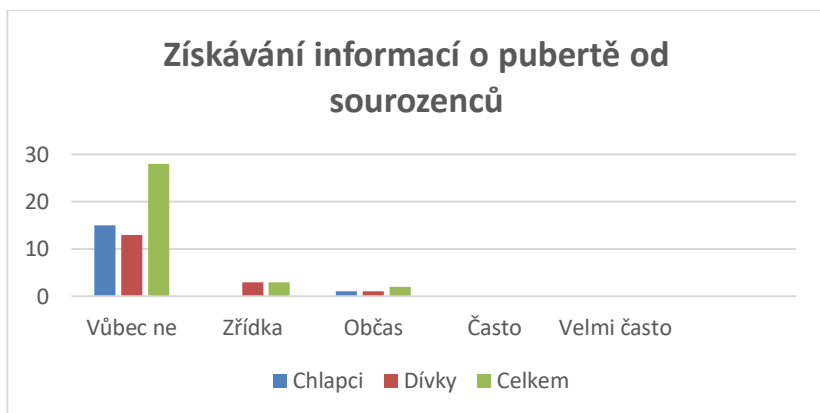

Graf 8: Zdroj informací o pubertě – kamarádi a spolužáci

Od sourozenců

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	15	13	28
Zřídka	0	3	3
Občas	1	1	2
Často	0	0	0
Velmi často	0	0	0

Tabulka 13: Zdroj informací o pubertě – sourozenci

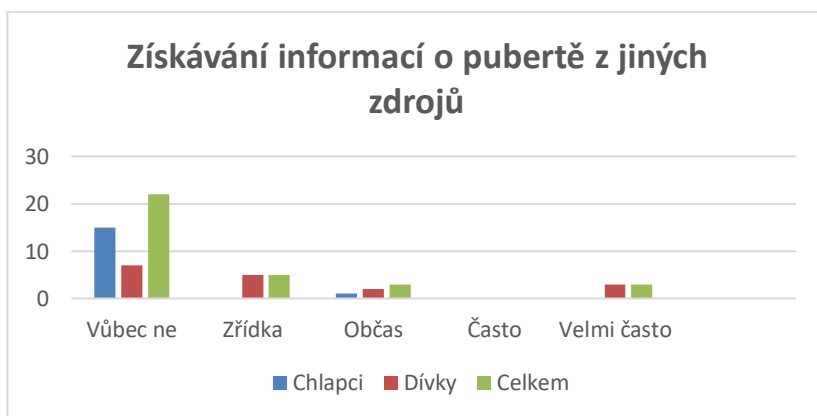

Graf 9: Zdroj informací o pubertě – sourozenci

Jiné

	Chlapci	Dívky	Celkem
Vůbec ne	15	7	22
Zřídka	0	5	5
Občas	1	2	3
Často	0	0	0
Velmi často	0	3	3

Tabulka 14: Jiné zdroje získávání informací o pubertě

Graf 10: Jiné zdroje získávání informací o pubertě

Za významný zdroj informací o pubertě lze na základě odpovědí respondentů považovat školu. Zejména dívky deklarují školní prostředí jako místo pro občasné či časté seznámení s fakty o pubertě, a sice v 52 %. U chlapců činí výsledek v této úrovni ¼.

Velmi malý vliv na úroveň informovanosti žáků o pubertě mají knihy a internet, zcela zanedbatelné je poté zastoupení časopisů jako informačního zdroje.

Zajímavé zjištění přineslo posouzení vlivu rodičů na informovanost

jejich dětí v problematice puberty. Zatímco málo preferovaným zdrojem informací o pubertě je pro chlapce i dívky téměř bez rozdílu otec, matku považují dívky za osobu, která je pro jejich porozumění pubertě a její prožívání určující. Téměř tři pětiny oslovených dívek komunikuje se svou matkou o pubertě často či velmi často, zbývajících cirká 40 % poté zřídka. V odpovědích hochů tato mateřská úloha není tak jednoznačná, přesto lze vzorek 38 % chlapců, kteří s matkou otázky puberty probírají často či velmi často, považovat za významný.

Překvapivým se může jevit zjištění, že pouze 12 % chlapců a 24 % oslovených dívek získává informace o pubertě od kamarádů a spolužáků, a to jen občas. Pouze dvě dívky deklarují téma puberty mezi kamarády jako velmi časté.

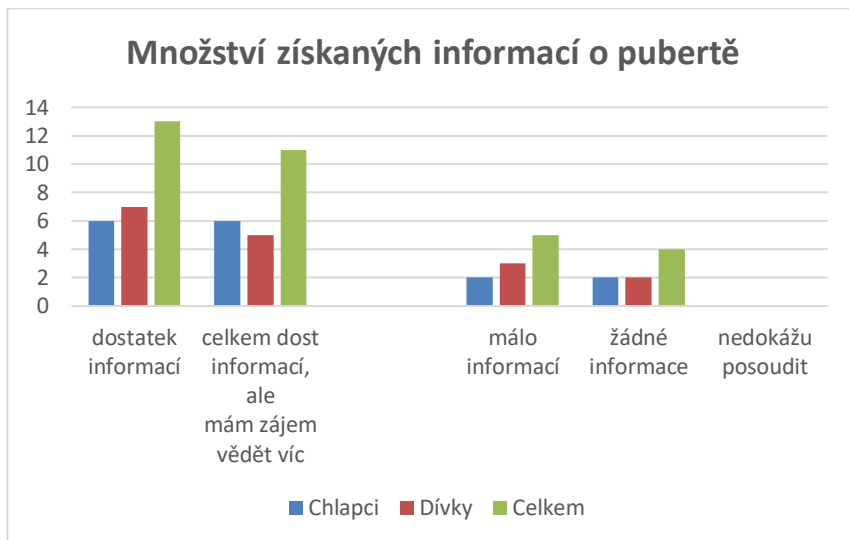
Marginální roli mají v porozumění pubertě u oslovených respondentů jejich sourozenci. Dívky uvádějí sporadickou komunikaci o pubertě se sourozenci v 18 %.

Jiné zdroje jsou v odpovědích respondentů zastoupeny velmi často v 19 %, respektive v 18 %.

Položka 20: Myslíš, že máš o pubertě...?

	Chlapci	Dívky	Celkem
dostatek informací	6	7	13
celkem dost informací, ale mám zájem vědět víc	6	5	11
málo informací	2	3	5
žádné informace	2	2	4
nedokážu posoudit	0	0	0

Tabulka 15: Posouzení dostatečnosti informací o pubertě

Graf 11: Posouzení dostatečnosti informací o pubertě

Četnost jednotlivých odpovědí je u obou pohlaví téměř stejná. Můžeme si všimnout, že nejvíce respondentů uvedlo, že pro svou orientaci v problematice puberty má dostatek informací. Zhruba třetina dotazovaných zmínila, že by se chtěla o pubertě dozvědět více, 15 % žáků uvedlo, že má k dispozici jen málo informací, a dokonce 4 žáci nemají o pubertě informace žádné.

Z grafu však také vyplývá, že všichni žáci dokážou posoudit úroveň své informovanosti o pubertě. To může být dobrým východiskem pro hledání příležitostí pro rozšíření spektra zdrojů informovanosti o pubertě, ale také ke zvýšení dopadu na kvalitu informovanosti o pubertě u žáků středního věku v případě zdrojů preferovaných.

Závěr

V příspěvku interpretujeme vybrané výsledky výzkumného šetření realizovaného v rámci řešení Studentské grantové soutěže na Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_PdF_2021_013; Kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků primární školy v Maďarsku; hlavní řešitelka doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.).

Pro posouzení pojetí žáků o pubertě u žáků středního školního věku jsme využili odpovědí respondentů na soubor pěti vybraných položek nestandardizovaného dotazníku zaměřeného na úroveň znalostí o pubertě a názory na úroveň vzájemné komunikace o pubertě mezi žáky primární školy, jejich rodiči a pedagogy (Rašková, Provázková Stolinská, 2015; Rašková, Provázková Stolinská, Vavrdová, 2015).

Analýza výsledků šetření ve vybraných položkách přinesla odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku. Jaké je vnímání a pojetí puberty u žákyň a žáků primární školy v Maďarsku? Zodpověděla také dílčí výzkumné podotázky, které specifikují zaměření výzkumu na charakteristiky vnímání a pojetí puberty u žáků středního školního věku o prvek vlivu informačních zdrojů a uvádějí do kontextu množství, úroveň a adekvátnost využití informací o pubertě v prostředí rodiny, školy či kamarádských skupin.

Výzkum odhalil, že významným zdrojem informací je pro žáky středního školního věku učitel. Prostřednictvím efektivně realizované sexuální výchovy může vystavět kvalitní vědomostní bázi v problematice puberty, umožnit žákům osvojit si komunikační dovednosti zahrnující i porozumění specifickým pojmům a jejich adekvátní používání, a pomoci tak žákům lépe se orientovat ve svých pocitech a postojích s pubertou spojených.

Aby mohl učitel s žákem adekvátně komunikovat o problematice puberty a změnách, které toto období přináší jemu samotnému, ale i jeho okolí, musí být především kvalitně odborně připraven. Profesní připravenost se odráží nejen ve způsobu plánování, realizace a evaluace hodin zaměřených na sexuální výchovu, ale i v pohotovosti pedagoga reagovat na potřeby svých žáků v jiných učebních formách, při různých edukačních příležitostech. To s sebou nese také připravenost v osobnostní rovině. Kompetentní učitel je schopen pro didaktický záměr smysluplně využít situace z běžného každodenního života žáků a posoudit, kdy je vhodná chvíle reagovat okamžitě na potřeby a dotazy žáků.

V souvislosti s efektivitou sexuální výchovy žáků středního školního věku uvádíme potenciál třífázového modelu učení, jako vhodného rámce pro plánování a realizaci výuky, ve které se žáci učí aktivně a smysluplně. Zachovává tak model přirozeného učení a vychází ze současných studií o fungování mozku. Je významným prostředkem individualizace výuky a vytváří učiteli prostor pro respektování zóny nejbližšího rozvoje každého žáka. Je to model vhodný zejména pro osvojování nových vědomostí, jejich uspořádání do nových souvislostí na základě propojení s vlastními prekoncepty, významně se však uplatňuje také jako platforma pro nácvik personálních a sociálních kompetencí. (Otavová, 2017)

Seznam literatury

- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- International Planned Parenthood Federation (IPPF). b. (n.d.) Comprehensive sexuality education. Dostupné z: <http://www.ippf.org/our-work/what-we-do/adolescents/education>.
- OTAVOVÁ, Marcela. *Aplikace třířázového modelu učení v sexuální výchově na základní škole*. SPRSV. Praha, 2017. ISBN 978-80-905696-5-2
- PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, Dominika. *Komunikace učitele v prostředí české primární školy*. Olomouc: PdF UP, 2020. (v tisku)
- RAŠKOVÁ, Miluše a Dominika PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ. *Puberty as the concept of pedagogical theory and practice*. IAC-TLEI. Vienna, 2015.
- RAŠKOVÁ, Miluše, PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, Dominika a Alena VAVRDOVÁ. *Educational premises of puberty at primary school*. ICLEL. Olomouc, 2015.
- ŠTĚRBOVÁ, Dana a Miluše RAŠKOVÁ a kol. *The Specifics of Communication in Relation to Sexuality I: Helping Professions in Relation to Sexuality, Including Persons with Intellectual Disabilities*. Olomouc: Palacký University, 2014. 161 p. ISBN 978-80-244-4444-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-717-8308-0.
- WHO Regional Office for Europe and BZgA. (2010). Standards for Sexuality Education in Europe. Dostupné z: <http://www.bzga-whocc.de/?uid=20c71afcb419f260c6afd10b684768f5&id=home>.

Mgr. Bc. Marcela Otavová, Ph.D.
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
marcela.otavova@upol.cz

Mgr. Michaela Bartošová
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
bartosovamichaela13b@seznam.cz

Dorota Karlíková
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
dorota.karlikova01@upol.cz

Natalie Kutálková
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
natalie.kutalkova01@upol.cz

Veronika Franková
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
veronika.frankova02@upol.cz

Veronika Grygová
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, veronika.grygova01@upol.cz